

КОНЦЕПТУАЛЬНА ПОСЛІДОВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ ТА МІСЦЕ У ЦИХ ПРОЦЕСАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ

CONCEPTUAL SEQUENCE OF FORMATION OF THE INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF THE STATE AND PLACE IN THESE PROCESS OF TECHNOLOGICAL COMPETITIVENESS OF THE ECONOMY

У статті висвітлено аспекти технологічної конкурентоспроможності з позиції економічної безпеки в розрізі її науково-технологічної, інноваційної, інноваційно-інвестиційної компонент. Установлено проблему науково-технологічної безпеки в системі технологічної конкурентоспроможності економіки. Наведено підходи до державного регулювання, за яких простежуються зв'язки між науково-технологічною безпекою та технологічною конкурентоспроможністю національного господарства. Розглянуто сутнісно-змістову характеристику технологічної конкурентоспроможності. Охарактеризовано інструменти державного регулювання для підвищення технологічної конкурентоспроможності в умовах глобалізації. Обґрунтовано ключові підходи до побудовування системи управління технологічною конкурентоспроможністю. Розроблено алгоритм концептуальної послідовності формування міжнародної конкурентоспроможності держави та визначено місце у цих процесах технологічної конкурентоспроможності економіки.

Ключові слова: технологічна конкурентоспроможність, економіка, державне регулювання, економічна безпека, науково-технологічна безпека.

В статье освещены аспекты технологической конкурентоспособности с позиции

экономической безопасности в разрезе ее научно-технологической, инновационной, инновационно-инвестиционной компонент. Установлена проблема научно-технологической безопасности в системе технологической конкурентоспособности экономики. Приведены подходы к государственному регулированию, при которых прослеживаются связи между научно-технологической безопасностью и технологической конкурентоспособностью национального хозяйства. Рассмотрена сущностно-содержательная характеристика технологической конкурентоспособности. Охарактеризованы инструменты государственного регулирования для повышения технологической конкурентоспособности в условиях глобализации. Обоснованы ключевые подходы к выстраиванию системы управления технологической конкурентоспособностью. Разработан алгоритм концептуальной последовательности формирования международной конкурентоспособности государства и определено место в этих процессах технологической конкурентоспособности экономики.

Ключевые слова: технологическая конкурентоспособность, экономика, государственное регулирование, экономическая безопасность, научно-технологическая безопасность.

УДК 330.341.12:330.34(477)

Зайченко В.В.

к.н.держ.упр., доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

Technological competitiveness is the leading component of the competitiveness of the national economy, which characterizes the modernity and progressiveness of the technologies used, the degree of their spread in the economy and society, the quality of the production system, attraction and implementation, availability and accessibility of resource support, the effectiveness of the use of innovative technological results. The purpose of the article is to study the system of forming the international competitiveness of the state and the place in these processes of technological competitiveness of the economy. The article highlights aspects of technological competitiveness from the standpoint of economic security in the context of its scientific, technological, innovative, innovative and investment component. The problem of scientific and technological security in the system of technological competitiveness of the economy has been established. The approaches to state regulation are given, under which there are links between the scientific and technological security and the technological competitiveness of the national economy. The essential and informative characteristics of technological competitiveness are considered. Characterized by government regulation tools to increase technological competitiveness in the context of globalization. Justified Key approach to building a management system of technological competitiveness. An algorithm for the conceptual sequence of the formation of the international competitiveness of the state and the place in these processes of technological competitiveness of the economy has been developed. The result of the study is the identification of the place, role and significance of the technological competitiveness of the national economy in the conceptual sequence of the formation of international competitiveness. So, the development of the economy should be based on the optimization and innovativeness of the structure of the economy, which will contribute to achieving the highest rates of economic growth and raising the standard of living.

Key words: technological competitiveness, economics, state regulation, economic security, science-technological security.

Постановка проблеми. Технологічна конкурентоспроможність – категорія складна, мульти-системна і полігалузева. Отже, її забезпечення потребує ретельного планування й узгодженості державної політики на різних рівнях управління, у різних функціональних сферах, галузевих підсистемах тощо. Саме це зумовлює критичну важливість комплексного стратегічного підходу до планування і реалізації державної технологічної політики в руслі формування конкурентоспроможності, а саме розроблення системної характеристики державної політики управління технологічною конкурентоспроможністю економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню системних характеристик технологічної конкурентоспроможності економіки присвятила свої праці О. Ляшенко. Проблема науково-технологічної безпеки в системі технологічної конкурентоспроможності економіки набула поширення й у дослідженнях М. Денисенка та С. Бреуса. Аналіз конкурентоспроможності економіки країни висвітлюється у працях О. Шнипка. Проте питання формування концептуальної послідовності формування міжнародної конкурентоспроможності держави та місце у цих процесах технологічної конкурентоспроможності економіки залишається недостатньо розкритим.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження формування концептуальної послідовності формування міжнародної конкурентоспроможності держави та визначення місця у цих процесах технологічної конкурентоспроможності економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективна державна політика забезпечення інноваційно-технологічної безпеки є однією з умов здатності економіки протидіяти ризикам і загрозам у частині більш якісної й технологічно оснащеної продукції конкурентів. А це шлях до конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, а отже, і національного господарства.

Саме тому слушно розглядати аспекти технологічної конкурентоспроможності з позиції економічної безпеки чи її науково-технологічної, інноваційної або ж інноваційно-інвестиційної компонент. Саме таку форму подання системних характеристик технологічної конкурентоспроможності економіки використовує О. Ляшенко та ін. у праці «Економічна безпека та національна конкурентоспроможність в умовах глобалізації» [5, с. 113-114].

Беззаперечно, що науково-технологічна чи інноваційно-інвестиційна компоненти економічної безпеки значною мірою визначають здатність економіки конкурувати та витримувати конкуренцію на зовнішньому і внутрішньому ринках [4, с. 104]. Але важливо розуміти й те, що питання безпеки локалізуються навколо протидії ризикам та загрозам (зниженню інноваційної активності, втраті інноваційно-технологічного потенціалу, занепаду інфраструктури інноваційної діяльності, погіршенню інтелектуально-кадрового потенціалу, витоку інформації про перспективні розробки і т. ін.), тоді як питання конкурентоспроможності мають ширший діапазон і стосуються інноваційно-технологічного розвитку, реалізації інноваційного потенціалу держави, причому не лише у сфері економіки, а й суспільно-політичного життя, соціальної системи, якості буття і праці людей, іміджу та інвестиційної привабливості країни.

Проблема науково-технологічної безпеки в системі технологічної конкурентоспроможності економіки набула поширення й у дослідженнях М. Денисенка та С. Бреуса. Так, науковці у власних дискурсах доходять висновку, що науково-технологічна безпека – ключовий вектор політики забезпечення економічної безпеки держави за глобальної конкурентоспроможності і визначає здатність як товаровиробників, так і країни у цілому конкурувати на сучасних світових ринках високотехнологічної продукції (товарів, робіт, послуг).

Зв'язки між науково-технологічною безпекою та технологічною конкурентоспроможністю національного господарства простежуються за таких принципів (підходів) державного регулювання, як: узгодження і тісний зв'язок інвестицій з інноваціями, високе цільове призначення та ефек-

тивність науково-технічних робіт і витрат на їх фінансування, становлення ключових елементів мінімізації ризиків інноваційно-технологічної діяльності, орієнтація на відтворювальний тип виробництва, інтеграція до міжнародного науково-технологічного простору, широкомасштабний розвиток інформаційних технологій, досягнення оптимально-природного рівня імпортозалежності внутрішнього ринку [2, с. 227].

Вочевидь, що таке бачення має якнайширшу підтримку в науково-експертних колах. Хоча певної дискусійності в контексті технологічної конкурентоспроможності може набувати аспект імпортозалежності, адже в стратегії досягнення технологічного лідерства багато успішних країн розпочинали власну політику з імпорту передових технологій, наслідування високотехнологічних країн, придбання патентів і свідоцтв та ін. Отже, все ще слабким економікам із нереалізованим інноваційно-технологічним потенціалом важливо орієнтуватися на структурні характеристики в імпорті та досягати успіхів імпортозаміщення передусім у сегменті споживчих товарів (послуг), у тому числі за рахунок нарощування імпорту технологій, устаткування й обладнання з високим рівнем сучасності.

«Така політика орієнтується не лише на зміцнення позицій вітчизняного виробника, нарощування обсягів виробництва і збуту, витіснення продукції некритичного імпорту, а й на забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країни», – зазначає О. Шнипко. При цьому, оскільки на зовнішніх ринках країни конкурують результатами власного виробництва (які за природних умов мають більш-менш рівну собівартість), то перемога залежить від конкурентних переваг, які здебільшого зводяться до таких трьох аспектів: 1) вартість виробництва та застосування новітніх технологій; 2) якість протекціонізму і регулювання експортно-імпортних процесів; 3) рівень оплати праці та політика формування кадрового потенціалу [6, с. 113-114].

Потрібно відзначити, що поняття конкурентоспроможності країни у цілому дискусійне. У наукових дослідженнях із проблем конкурентоспроможності ширшого поширення набула конкурентоспроможність економіки країни. Із політичного погляду національна економіка тут лише окремих складник. Іншими компонентами конкурентоспроможності слугують інтернаціоналізація, уряд, фінанси, інфраструктура, менеджмент, наука та технології, соціально-гуманітарні показники [7, с. 120-124].

На думку автора, зазначене є, навпаки, аргументами на користь того, що технологічну конкурентоспроможність слід розглядати дещо ширше, ніж лише як обсяги та міру впровадження сучасних передових технологій в економіці. Тут слід також

вести мову й про застосування, впровадження і поширення технологій та технологічних рішень у системі державного управління, у фінансовому секторі, у функціонуванні інфраструктурних елементів, науково-освітньому середовищі, системі соціальних послуг, у гуманітарній сфері. У будь-якому разі все зводиться до якісного та ефективного функціонування соціально-економічної системи країни, а отже, і до її конкурентних переваг відносно інших країн у боротьбі за економічні ресурси та високий рівень якості життя населення.

Практично у цьому ж руслі розвиваються дослідження О. Кірдіної. Науковець тісно пов'язує успішність державної політики техніко-технологічного розвитку та забезпечення конкурентоспроможності економіки, що особливо важливо й актуально в умовах становлення шостого технологічного укладу. Таким чином, саме технологічна конкурентоспроможність в умовах глобалізації та підвищення рівня міжнародної конкуренції виступає ключовим аспектом здатності національних товаровиробників, економіки та держави у цілому до конкуренції.

Прикладне значення в рамках аналізованої праці можна відвести визначенням найбільш важливим інструментам державного регулювання, що пропонуються. Це надання пільгових преференцій для всіх витрат суб'єктів господарювання, пов'язаних із НДДКР, відшкодування з бюджетного ресурсу витрат на створення і реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності, що будуть використовуватися під час виробництва вітчизняної продукції (надання послуг), розширення складу потенційних венчурних інвесторів (за рахунок більшої частини суб'єктів сектору інституційного позабанківського інвестування), розвиток потужної та диверсифі-

кованої інфраструктури інноваційно-технологічної діяльності [3, с. 183].

При цьому, беззаперечно, тотожним є бачення кінцевої мети, результатів державної політики в аналізованій сфері – забезпечення конкурентоспроможності як невід'ємної умови нарощування обсягів і підвищення ефективності функціонування національної економіки (на внутрішньому і зовнішньому ринках). Ключовими засобами формування такого результату слугують інновації та техніко-технологічний аспект, іншими словами – обсяги, рівень поширення й ефективність використання прогресивних технологій та технологічних інновацій.

Слід також розуміти важливість кожного з аналізованих підходів. Очевидно, що їх необхідно враховувати й уже в інтегральному ключі підходити до вибудовування системи управління технологічною конкурентоспроможністю. Ба більше: не аби яке значення відводиться послідовності державної політики в аналізованій сфері [1, с. 113].

Вочевидь, насамперед увага має бути приділена питанням середовища, інституційно-правової та економічної безпеки інноваційної та технологічної діяльності. Тільки в середовищі безпеки і мотивації є підстави до якісного збалансованого розвитку, а також залучення і системного використання сучасних передових технологій. У підсумку такі зрушення призводять до структурних змін із подальшою інноваційно-технологічною модернізацією економіки та її галузей. Високий рівень конкурентоспроможності національного господарства стає чинником посилення загальних конкурентних позицій держави.

Охарактеризована послідовність набуває вигляду, як на рис. 1, та водночас визначає потребу в обґрунтуванні децю різних методів, механізмів,

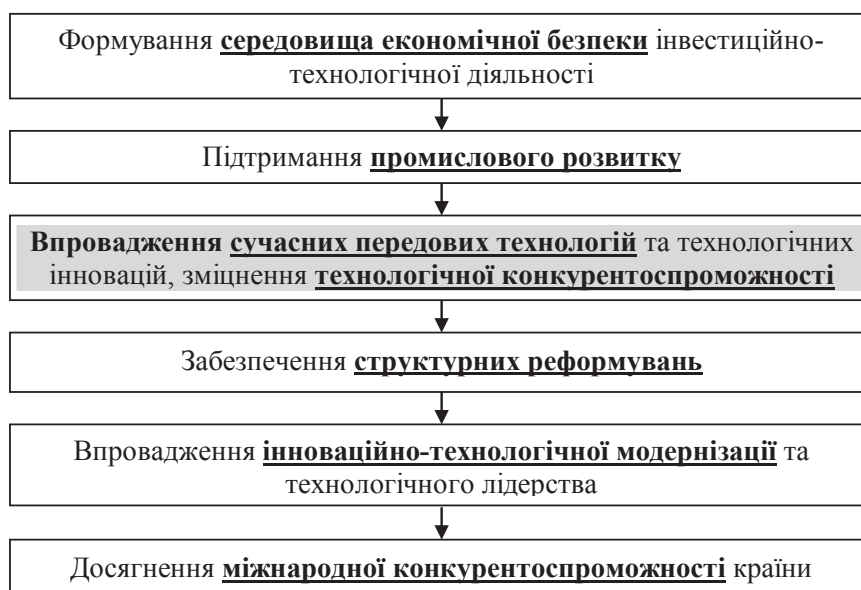

Рис. 1. Концептуальна послідовність формування міжнародної конкурентоспроможності держави та місце у цих процесах технологічної конкурентоспроможності економіки

інструментів та засобів державної політики, впровадження яких дає змогу послідовно просуватися в рамках визначеної концептуальної послідовності подій та їхніх результатів.

Отже, технологічна конкурентоспроможність виступає деякою мірою проміжним етапом під час досягнення цілей вищого порядку, у тому числі таких, як структурні зміни та інституційні реформи в економіці, модернізація та осучаснення техніко-технологічної бази національного виробництва і базових галузей реального сектору, формування основ міжнародної конкурентоспроможності країни.

Висновки з проведеного дослідження. У підсумку узагальнення системних характеристик технологічної конкурентоспроможності національного господарства ідентифіковано її місце, а також роль і значення в концептуальній послідовності формування міжнародної конкурентоспроможності. Це важливий етап, якому передують формування середовища економічної безпеки інноваційно-технологічної діяльності і промисловий розвиток та який дає змогу активізувати процеси структурних реформ та інноваційно-технологічної модернізації економіки з подальшим забезпеченням міжнародної конкурентоспроможності держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бужимська К.О. Деякі складові теоретико-методологічної бази інноваційно-технологічної модернізації. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2011. С. 113-119.
2. Денисенко М.П., Бреус С.В. Науково-технологічна безпека в умовах глобальної конкуренції. *Вісник КНУТД*. 2011. № 6. С. 224-228.
3. Кірдіна О.Г. Обмеження та орієнтири техніко-технологічного розвитку України в умовах глобалізації. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 4. Т. 1. С. 179-184.
4. Лупак Р.Л. Механізми та функціонально-структурні інструменти забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах сучасних загроз економічної безпеки : монографія / за ред. Т.Г. Васильціва. Львів : ННВК «АТБ», 2019. 552 с.
5. Ляшенко О.М., Плескач Б.В., Бантуш В.К. Економічна безпека та національна конкурентоспроможність в умовах глобалізації. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. № 161. С. 113-118.

6. Шнипко О.С. Міжнародна конкурентоспроможність країни: поняття, основні складові, та джерела. *Економіка і прогнозування*. 2002. № 1. С. 110-116.

7. Шнипко О.С. Національна конкурентоспроможність: сутність, проблеми, механізми реалізації ; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. Київ : Наук. думка, 2003. 343 с.

REFERENCES:

1. Buzhymyska K.O. (2011) Deiaki skladovi teoretyko-metodolohichnoi bazy innovatsiino-tekhnologichnoi modernizatsii [Some components of the theoretical and methodological base of innovation and technological modernization]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnologichnoho universytetu*. no 113-119pp.
2. Denysenko M.P., Breus S.V. (2011), Naukovo-tekhnologichna bezpeka v umovakh hlobalnoi konkurentsii [Scientific and technological safety in the conditions of global competition]. *Visnyk KNUVD*, vol 6. No 224-228 pp.
3. Kirdina O.H. (2011), Obmezhenia ta oriientyry tekhniko-tekhnologichnoho rozvytku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Limits and guidelines for technical and technological development of Ukraine in the conditions of globalization]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*, vol. 4/1. 179-184 pp.
4. Lupak R.L. (2019) *Mekhanizmy ta funktsionalno-strukturni instrumenty zabezpechennia konkurentospro-mozhnosti natsionalnoi ekonomiky v umovakh suchasnykh zahroz ekonomichnoi bezpeky* [Mechanisms and functional and structural tools for ensuring the competitiveness of the national economy in the context of modern threats to economic security]. Lviv : Vydavnytstvo NNVK «ATB». (in Ukrainian)
5. Liashenko O.M., Liashenko O.M., Pleskach B.V., Bantush V.K., (2009), *Ekonomichna bezpeka ta natsionalna konkurentospromozhnist v umovakh hlobalizatsii* [Economic security and national competitiveness in the conditions of globalization]. *Kultura narodov Prychornomoria*. vol 161. 113-118 pp.
6. Shnytko O.S. (2002), *Mizhnarodna konkurentospromozhnist krainy: poniattia, osnovni skladovi, ta dzherela* [International competitiveness of the country: the concept, main components, and sources]. *Ekonomika i prohnouzuvannia*, vol. 1. 110-116 pp.
7. Shnytko O.S. (2003). *Natsionalna konkurentospromozhnist: sutnist, problemy, mekhanizmy realizatsii* [National competitiveness: essence, problems, mechanisms of implementation]; Kyiv: Nauk. Dumka. (in Ukrainian)

**CONCEPTUAL SEQUENCE OF FORMATION OF THE INTERNATIONAL COMPETITIVENESS
OF THE STATE AND PLACE IN THESE PROCESSES OF TECHNOLOGICAL COMPETITIVENESS
OF THE ECONOMY**

The purpose of the article is to study the system of forming the international competitiveness of the state and the place in these processes of technological competitiveness of the economy.

Methodology. In the process of research, general scientific and special methods were used: theoretical generalization to characterize the technological competitiveness of the economy, the definition of scientific and technological security. Analysis and synthesis to summarize the tools of state regulation of technological competitiveness of the economy, determining the results of government policy in this area. Graphic – with a visual representation of the conceptual sequence of the formation of the international competitiveness of the state and the place in these processes of technological competitiveness of the economy.

Results. Technological competitiveness is the leading component of the competitiveness of the national economy, which characterizes the modernity and progressiveness of the technologies used, the degree of their spread in the economy and society, the quality of the production system, attraction and implementation, availability and accessibility of resource support, the effectiveness of the use of innovative technological results.

The article highlights aspects of technological competitiveness from the standpoint of economic security in the context of its scientific, technological, innovative, innovative and investment component. The problem of scientific and technological security in the system of technological competitiveness of the economy has been established. The approaches to state regulation are given, under which there are links between the scientific and technological security and the technological competitiveness of the national economy. The essential and informative characteristics of technological competitiveness are considered. Characterized by government regulation tools to increase technological competitiveness in the context of globalization. Justified Key approach to building a management system of technological competitiveness. An algorithm for the conceptual sequence of the formation of the international competitiveness of the state and the place in these processes of technological competitiveness of the economy has been developed.

Practical implications. The scientific novelty of the work lies in the development of an algorithm for the conceptual sequence of the formation of the international competitiveness of a state, first examined through the prism of the technological component of economic competitiveness.

Value/originality. In modern conditions of high-tech competition in the world, countries that can develop the domestic potential of economic modernization are becoming successful. This enhances its flexibility in responding to changes in the competitive environment. The development of the economy should be based on the optimization and innovativeness of the structure of the economy, which will contribute to achieving the highest rates of economic growth and raising the standard of living. For countries with economies in transition, priority should be given to modernizing the economy, introducing innovative structural mechanisms for modernizing the economy, increasing participation in the international market, and improving competitiveness based on technological rather than price competitive advantages. Technological factors will increase the dynamic growth of the development of competitiveness of the country.